

Vijfde Blad.

4 Juli 1612-4 Juli 1887.

Het is heden een merkwaardige datum in de geschiedenis van Nederland in het algemeen en in die van het Hollandsche polderland in het bijzonder. Heden toch is het 275 jaren geleden, dat de droogmaking van de Beemster zoo ver gevorderd was, dat Prins Maurits en Frederik Hendrik zich persoonlijk van den gelukkigen uitslag der bedijking konden komen overtuigen.

We mogen zeker op veler belangstelling rekenen, als wij enkele woorden aan deze belangrijke gebeurtenis zullen wijden.

Reeds in het begin der 16e eeuw was men begonnen om met behulp van windwatermolens eenige kleine ondiepe meren van Geestmerambacht, zooals het Dergmeer (1542) en het Kerkmeer (1547) droog te maken. Het hierbij verkregen succes deed ook de blikken op groote waterplassen vestigen, en zoo zien wij in 1556 het Egmondermeer, in 1565 het Bergermeer en in 1607 zelfs het tamelijk diepe Wogmeer ingedijkt en drooggemaakt.

In het jaar 1570 werden de eerste pogingen aangewend om ook het Beemstermeer, dat zich door den vernielenden golfslag van het door den wind opgestuwde water, waardoor de oevers van de oude rivier Bamestra telkens weer afbrokkelden, allengs aanzienlijk uitgebreid had, te bedijken en droog te leggen. Intusschen werd hiertoe eerst den 21en Mei 1597 octrooi verleend, maar de verbitterde krijg met de Spanjaarden deed de uitvoering daarvan voorloopig geheel op den achtergrond treden.

Bedijken kwam al veelmaal in bedenken, Men moest, of alles dien verslinder schenken, Of hem, bij tijds, uitwerpen met geweld, Den grond herstellen tot een vruchtbaar veld.

De hooge nood, vooruitgezicht van voordeel, Bepaalden tot bedijken het besluit, Dat eerst belang en blind vooroordeel, Toen Spaansche macht had jaren lang gestuit.

Men sloeg toen hand en hart ineen: Men maakte geld en raad gemeen, Tot dezer wateren bedijking; Tot landsbehoud met 's lands verrijking.

(ADRIANUS WOLFF.)

In 1607 werd de droogmaking door een vijftiental wakkere mannen, waaronder vele Amsterdammers, andermaal en dezen keer veel krachtiger dan vroeger ter hand genomen. Tot hen behoorden o. a. de heeren A. Teding Berckhout en H. van Oldenbarnevelt, maar de grootste verdienste heeft zich ontegenzeggelijk Dirk van Oss verworven, de directeur van het Genootschap, dat o. a. Cornelis Houtman naar de O. I. bezittingen uitzond en dat in 1602 vervormd werd in de Oos-Indische Compagnie. Op naam van vier hunner, namelijk Dirk en Hendrik van Oss, Arent ten Grootenhuis en Jan Claasz. Crook werd den 14en April 1607 aan de Staten octrooi gevraagd, waarbij zij zich verbonden de onkosten gezamenlijk te dragen en ieder hunner minstens honderd morgen belofde te bedijken. Nog den 21en Mei van hetzelfde jaar werd hun, op zekere voorwaarden, zooals het onderhoud van de kerk en het bedijken binnen den tijd van vier jaar, dit octrooi verleend.

Meer dan een jaar was er thans noodig om allerlei voorbereidende maatregelen te nemen. In de eerste plaats moest men zorgen om met het bestuur der uitwaterende sluizen eene schikking te treffen, daar de gelegenheid tot waterberging door de beraamde droogmaking, aanmerkelijk verkleind en de boezem nog bovendien bezwaard zou worden met het teloozen water der droogmakerij. In hoofdzaak kwamen overeen, dat de bedijkers een tocht van Ursum over Arenhorn en verder oostwaarts tot aan den Zeedijk bij Lutje-Schardam zouden graven, dat zij aan het uiteinde daarvan een sluis in den dijk moesten leggen en dat er een zijtak van deze nieuwe uitwatering van Lutje-Schardam naar Schardam zou komen. Verder moest er om de geheele droogmakerij een ringvaart gemaakt worden, waarmee in het Noorden de genoemde uitwatering ten deele samenviel en die in verbinding moest gebracht worden met de uitwatering bij Edam. Deze werken moesten ten eeuwigen dage door de Beemster onderhouden worden.

Wij zullen alle verdere schikkingen, zooals met Wormer, Jisp, Graft, de Rijp, Hoorn, Beets, Oudendijk en Schardam, niet nagaan, maar merken alleen op, dat in December 1608 de eerste aanbesteding van molens plaats had. Den 14en Februari werd een vijftal (later kwamen er nog vier bij) heemraden gekozen en den 8en April d. a. v. werd de door de Rekenkamer, op voordracht der 16 hoofdingelanden, benoemde dijkgraaf, Lambert Wijngaartz. van Vollehoven, tegelijk met het negental heemraden geïnstalleerd. In 1609 was de ringdijk grootendeels gereed en de ringvaart gegraven, zoodat met het uitmalen een aanvang kon gemaakt worden. Dit geschiedde onder toezicht van den bekenden Jan Adriaanzoon Leeghwater, ingenieur en molenmaker uit de Rijp. In het laatst van 1609 was men reeds hoover gevorderd, dat alleen de diepe geul, waarin de oude stroom Bamestra gevloeid had, en die zich van Spijkerboor tot nabij Beets uitstreekte, nog onder water was.

In het jaar 1610 bleek evenwel, dat de dijk, die voor het grootste deel uit veen en slappe specie bestond, niet was opgewassen tegen den hevigen storm, die den 22n Januari woedde, want toen ook nog verschillende andere dijken in Holland's Noorderkwartier doorbraken en de teugellooze wateren tegen den Beemster-ringdijk kwamen beuken, bezweek ook deze en . . . stroomde de polder weldra weder vol.

Dat was een verschrikkelijke teleurstelling! Maar onze voorvaders waren er de mannen niet naar, om den nood zoo spoedig te laten zakken. Terwijl het heden-daagsche Nederland, ondanks zijne sociale noden,

met al zijne verbeterde werktuigen en stoommachines en in het bezit van het bekende Begeeringsontwerp, dat in hoofdzaak door de meeste mannen van het vak technisch en financieel uitvoerbaar is verklaard, nog aarzelt om de Zuiderzee droog te maken of er zich van afmaakt door het doen instellen van een onderzoek, dat noodzakelijkerwijs weinig belangrijk nieuws aan het licht kan brengen, versaagden onze voorvaders ondanks dezen ontzettenden tegenspoed geenszins, maar zien wij hen eenige wijzigingen aanbrengen (het stuk oude land Cruisoord werd nu niet meer buitengesloten), een nieuwen, zwaarderen dijk aanleggen, een grooter aantal molens oprichten — en zoo mocht men dan ook de voldoening smaken, dat den 19en Mei 1612 het water voor het grootste gedeelte was verwijderd. „Men kan begrijpen,“ zegt de zoowel door zijn eigen geschriften als door die van zijne Betje bekende Adrianus Wolff terecht, „welk een vreugde den boezem der ondernemers zal gestreeld hebben! Nu zagen zij dien lang gewenschten dag, dat vroolijk uur, dat hunnen ijver had aangezet en het doelwit van hunne pogingen was.“

Nadat de noodige tochten en slooten gegraven, de wegen aangelegd en de landerijen van elkander afgescheiden waren, was men in Juli 1612 reeds zoover gevorderd, dat men de Doorluchtige Vorsten Maurits en Frederik Hendrik tot een feestmaal kon uitnoodigen, waarvan wij in den aanhef reeds melding maakten. Een wel ingerichte tent werd opgeslagen op de plek, waar thans het heerenhuis staat, en den 4en Juli 1612 had het plechtige bezoek plaats, waarvan Leeghwater op zijn bekenden, naieven trant verslag gegeven heeft.

Op den 30en Juli kwam eindelijk de verkaveling tot stand en werd aan ieder der ondernemers zooveel mogelijk een evenredig deel uit de goede en slechte gronden toegewezen, terwijl verder in deze „kavelconditiën“ allerlei bepaald werd omtrent de wijze van onderhoud van den dijk, de afwatering, de lasten enz.

In het eerste jaar na de droogmaking werd er vooral tarwe, gerst, haver en lijn- en koolzaad uitgezaaid. Reeds toen was de oogst zoo overvloedig, dat Leeghwater zegt, dat „het niet wel met de pen te beschrijven is.“ De landbouw had evenwel met verschillende bezwaren te kampen, en bij de in het oog loopende geschiktheid van den bodem voor weiland lag het voor de hand, dat men zich langzamerhand meer op de veeteelt ging toeleggen. En zoo is het tot op den huidigen dag gebleven, en de Beemster mag trotsch zijn op haar prachtige veestapel. Bij veetentoonstellingen van eenige beteekenis gaan de Beemsterlingen gewoonlijk met het noodige aantal prijzen strijken, en de buitenlandsche veekopers weten ook zeer goed, dat zij voor puike waar vooral in de Beemster moeten zijn. Evenwel is de landbouw niet geheel op den achtergrond gedrongen en, dank zij, vooral de krachtdadige werkzaamheid der Tuinbouwvereeniging, verkeert deze in de omstreken van Purmerend zelfs in bloeienden toestand. Door de bemoeiingen der Coöperatieve Vereeniging voor den in- en verkoop van Beemster augurken is men zich daar ook vooral op de teelt van deze smakelijke vrucht gaan toeleggen en jaarlijks wordt deze dan ook bij massa's uitgevoerd.

Het verbroken evenwicht tusschen de opbrengst der zuivelproducten en den prijs van de landerijen, de boerenplaatsen en het vee heeft uit den aard der zaak ook in de Beemster verscheidene wondeplekken geslagen, en menige huurboer is er ook in dezen polder, die een zwaren strijd om het bestaan te voeren heeft. Vooral is zulks het geval met hen, die de tering niet naar de verminderde nering hebben weten te zetten en slaven zijn geworden van de weelde, die ook in den boerenstand maar al te vaak eene bedenkelijke hoogte heeft bereikt. Niettegenstaande deze feiten, aarzelen wij echter niet te beweren, dat, over het geheel genomen, de Beemster nog steeds een welvarende landstreek kan genoemd worden. Wie daarvan niet mocht overtuigd zijn, make gebruik van de uitnoodiging, die wij hem bij dezen doen toekomen, om bij de aanstaande feesten eens een bezoek aan de Beemster te brengen. Om namelijk een ieder in de gelegenheid te stellen, volop feest te vieren, heeft de commissie tot herdenking van den dag der 275-jarige droogmaking van de Beemster besloten in de maand Augustus luisterrijke feestelijkheden te doen plaats hebben, daar dan niemand van de landbouwers en hunne onderhoorigen door de werkzaamheden op het veld zal verhinderd zijn te komen. Als men dan die groene weilanden, die nette boerenplaatsen, die flink gebouwde koeien en die prachtige wegen aanschouwt, zal 't niet moeilijk vallen om tot de overtuiging te komen, dat Beemster's welvaart nog geenszins tot het verledene behoort.

Vreest niet dat men in de Beemster geen slag heeft van feestvieren; het volgende is daarvoor zeker een aardig bewijs. In den afgelopen winter hield Justus van Maurik daar op eene Nutsvergadering eene lezing, die door een talrijk gehoor werd bijgewoond. Vooraf had de spreker te kennen gegeven, dat hij wel wilde komen, maar dat hij, als zijnde geen liefhebber van zoogenaamde „nanutjus“, terstond na afloop der bijeenkomst naar zijn kamer wilde gaan. De vergadering was omstreeks elf uur geëindigd, maar de gevierde spreker heeft zich niet op dien tijd, ook niet om 12 uur, maar eerst laat na middernacht ter ruste begeven! Wie trouwens wel eens een bezoek aan het Heerenhuis heeft gebracht, heeft ook ondervonden, dat Proper weet, welke eischen tegenwoordig aan koffiehuisen gesteld worden. De bediening is daar zoo netjes, de zalen zijn zoo ruim en de consumptie is zoo goed, dat men al een aarts-mopperaar moet zijn, als men daar niet tevreden is.

Over het algemeen komt 't ons overigens voor, dat de vrees voor het nieuwe, die anders zoovele boeren karakteriseert, in de Beemster, hoewel zij ook daar nog niet geheel geweken is, toch maar weinig meer gevonden wordt. Zoo zijn er van de 52 watermolens die eertijds met hunne meer dan 200 wicken eene eigenaardige levendigheid aan het anders wel wat eentonige landschap bijzetten, op het oogmerk nog maar vier in werking, en ook deze zullen weldra tot de geschiedenis behooren. Daarvoor in de plaats heeft men drie flinke stoomgemalen, zoodat men nu niet langer van de grilligste aller machten, den wind, afhankelijk is. Een andere nieuwigheid, die in

de Beemster is ingevoerd, is een fabriek voor de kaasbereiding, welke den veelzeggenden naam van „De Hoop“ draagt.

Hoe echter in de Beemster te komen? Die vraag doet ons met bescheidenheid opmerken, dat de communicatiemiddelen met de Beemster nog veel te wenschen overlaten. Wie althans zijn beenen sparen wil, is altijd verplicht om of van de Rijp of van Purmerend of van een der andere plaatsen aan de uiteinden dezer droogmakerij, zich per rijtuig te laten vervoeren. Daarom zou b. v. een aanlegsteiger aan het Groot Noord-Hollandsche kanaal, halfweg tusschen Spijkerboor en Purmerend (aan den zoogenaamden Dood) zeker velen welkom zijn, terwijl verder eene telephonische verbinding met Purmerend eene wezenlijke behoefte mag genoemd worden. Wie weet, of de tijd ook nog niet aanbracht, dat de tramwagens de stilte langs de wegen verbreken en door het vroolijk geluid der bellen de koeien uit hare dommelende nijmeringen opwekken. Dan zou zeker de toevloed van vreemdelingen veel grooter worden en zou menig-een, die er nu alleen met de Beemster-kermis een kijkje komt nemen, zich laten verleiden, om eens een dagje in de rustige landouwen, waarin het onstuimige Bamestrameer herschepen is, te komen doorbrengen. Dat zou ten slotte natuurlijk ook aan de inwoners ten goede komen!

West-Graftdijk.

W. F. ANDRIESEN.

Binnenlandsch Nieuws.

— 2 Juli. —

De Minister van Oorlog heeft, met ingang van 1 Juli a. s., de mandateering der traktementen, toelagen, bureelkosten, fouragegelden en verdere betalingen van de officieren zonder troepen, en van de militaire en burgerlijke beamtten, benevens van nonactiviteits-traktementen, tijdelijke pensioenen en onderstanden, enz., aan een Militaire-Intendant, te 's-Gravenhage gevestigd, opgedragen en de intendanten in de militaire afdelingen en bij de divisien infanterie van de vervulling dier werkzaamheden ontheven.

Te Utrecht is voor de garnizoensbakkerij aanbesteed: de levering van 200 hectoliter roode en 600 hectoliter witte tarwe, wegende minstens 77 en 76 kilogram per hectoliter. Voor roode tarwe was minste inschrijver de Heer Van Waveren Jr., te Hillegom, voor f 7.46; voor witte tarwe dezelfde, voor f 7.68.

Bij de te Leeuwarden gehouden aanbesteding van granen ten behoeve van de garnizoensbakkerij, waren de laagste inschrijvers voor de levering van 82 HL. roode tarwe, H. J. Dopheide, te Gorinchem, voor f 7.95 de hect. van 79 kilogr., en van 246 HL. witte tarwe, J. Wijbrandi, te Leeuwarden, voor f 7.87 de hect. van 76 kilogr.

De zeegrasoogst op Wieringen schijnt dit jaar, in tegenstelling van 1886, zeer ongunstig te zullen uitvallen.

Hoe voorspoedig de hooibouw in „de Langstraat“ ook gaan moge, toch is het verlangen naar regen groot. De maaiers kunnen het gras niet dan met groote moeite van het land krijgen en de kaal ge-weide of gemaaide landerijen blijven kaal liggen, zoodat op de hooge gronden gebrek aan weigras komt. Ofschoon het hooi naar wensch gewonnen wordt, is toch de kwaliteit op vele plaatsen minder dan in het vorige jaar, omdat er zooveel onkruid in het hooigras is. De opbrengst wordt over het algemeen middelmatig genoemd.

Met den pluk van de kruisbessen heeft men in Zuid-Limburg een aanvang gemaakt. Zij zijn dit jaar bijzonder goed uitgevallen en leveren een overvloedig beschoot op. In de voor dit doel aangelegde plantages van den notaris Van Oppen, te Gulpen, vinden thans ongeveer 50 menschen werk. Elken dag worden door hen ruim 1300 Kg. kruisbessen geplukt, welke alle over Rotterdam naar Engeland verzonden worden.

Aalbessen en pruimen zullen ook dit jaar overvloedig zijn. De opbrengst der kersen daarentegen is gering; vooral te Eindhoven, waar men zich bij voorkeur op de kersen-cultuur toelegt, wordt zeer daarover geklaagd.

Uit Zaandam schrijft men ons het volgende over eene aldaar gevestigde industriële inrichting, welke producten voor velen van groot gemak kunnen zijn. Het is de stoom-zakkenplakkerij en drukkerij van de firma Bakker en Zonen aldaar.

Ongeveer 100 à 150 zakken, naar gelang van de grootte, worden daar in een minuut tijds geplakt en bedrukt. De vierkante machinale zakken, welke zich door een netten vorm onderscheiden, hebben een groot voordeel boven de uit de hand gemaakten. Bij de laatste zijn de bovenranden even hoog, wat voor het openen der zakken niet gemakkelijk is, terwijl de machinale zakken zonder eenige moeite worden geopend, doordien de eene rand iets lager is dan de andere. Op de machine worden twee hoofdsorten van zakken gemaakt, de zoogenaamde Hollandsche en Duitsche modellen.

Bij den landbouwer J. Intveld, aan den IJweg bij den Lissersweg, heerscht kwade droes onder de paarden. Zes zijn reeds ontegend en afge-maakt.

Schoolnieuws.

De zomer-vergadering van het Noorderdepartement der „Vereeniging van leeraren aan inrichtingen voor middelbaar onderwijs“ zal gehouden worden op 3 Juli, in het „Hôtel Struvé“, te Sappemeer. Behandeld zullen worden de proeve van een ontwerp van wet tot regeling van het militair onderwijs, door de hh. B. G. Booms, J. T. G. van Dam van Isselt, P. F. Hubrecht en Lod. Mulder, in te leiden door Dr. J. W. A. Renssen, directeur der H. B. S. te Sappemeer, en verder de punten van beschrijving voor de algemeene vergadering. Na afloop der vergadering rijtoer naar Slochteren, daarna diner.